

Commentar pels Statüts dal Consorzi da sarinaziun Engiadin'Ota (ARO)

I. Dispusiziuns generelas

A regard art. 1 Nom, Natüra giuridica, Sez

l'Art. 50 alinea 1 da la ledscha cumünela esa scrit: „*Per l'execuziun da tschertas incumbenzas as paun associar vschinaunchas seguaintamaing: ... b scu consorzi da vschinaunchas*“
Las particularitads, impustüt il cuntgnieu dals statüts, sun regledas in art. 51 ss da la ledscha cumünela.

In sia pusiziun dals 27 lügl 2010 constata l'Uffizi da vschinaunchas grischun a regard la fuorma d'organisaziun il seguaint:

“Our dal punct da vista dal Chantun nun existan sün basa da las circumstanzas preschaintas üngüns pissers giuridics cunter ün consorzi da vschinaunchas. A basa al fat cha duos da las ündesch vschinaunchas dal circol nu faun part dal proget, nu po gnir discurreu sainz'oter e cler d'ün'incumbenza regiunela, chi stuves gnir realiseda tenor art. 69 CC d'üna corporaziun regiunela. In quist cas esa da surlascher a l'autonomia d'organisaziun da las vschinaunchas in che möd da collavuraziun ch'ellas vögljan realiser las incumbenzas (Art. 65, alinea 2 CC). Our da quist punct da vista pera dad esser la furmaziun d'ün consorzi da vschinaunchas la soluziun la pü adatteda e cunvgnaivla.”

A regard alinea 2: *Cun que cha la sarinera centrela dess gnir fabricada a S-chanf, fo que sen da definir il sez dal consorzi eir a S-chanf.*

A regard art. 2 Intent

A regard alinea 1
L'intent es gnieu definieu consciaintamaing vast.

A regard alinea 2
Tar las incumbenzas ulteriuras pudessan tucher p. ex : il trattamaint da belma estra, la producziun e furniziun d'energia, scu eir la fabrica e gestiun d'implaunts in quist connex, la gestiun d'ün implaunt per preparar petroli etc.

A regard alinea 4
Cò as tratta da surder ulteriuras incumbenzas dadour l'intent tenor alinea 1, 2, e 3. Lotiers pudessan tucher in möd radschunaivel l'incumbenza da l'alluntanamaint dal rument verd, dals ruments da chadafös grandas etc. scu eir da surpiglier incumbenzas i'l sector da l'intent da l'aleina 1, 2 e 3 tres terzas instituziuns chi nu tuochan tal consorzi ed eir lavuors i'l sector da la planisaziun e cussagliaziun.

In sia pusiziun dals 27 lügl 2010 constata l'Uffizi da vschinaunchas grischun a regard l'artichel da l'intent il seguaint:

“Il consorzi da vschinaunchas es sto previs a basa da sieu concept uriund scu uschedit consorzi cun ün intent. La restricziun dal consorzi da vschinaunchas sün ün'unica incumbenza s'ho deda già a basa dal text da l'art 51, alinea 2 da la ledscha cumünela da quella vouta. ...

L'artichel 51 da la ledscha cumünela es gnieu elimino i'l decuors da l'essenzialisaziun e flexibilisaziun da la legislaziun ed applicaziun dal dret.

L'aleina 2 dal art. 2 dals statüts prevezza ün supplement al initent principel tenor alinea 1 ed es perque da prüma innò sainza difficulteds. Cun alinea 3 perseguitescha il consorzi però ün'ulteriura incumbenza chi nu sto in ün connex direct cul intent principel e cun alinea 4 dess il consorzi pudair surpiglier aunch'ulteriuras incumbenzas. Tenor que chi es gnieu dit survart nu pera, tenor situaziun giuridica, da discuorrer ünguotta cunter uschè üna pussibilted. Scha tuot las 11 vschinaunchas dal circol vessan dad esser interessedas da surpiglier ün'ulteriura incumbenza, schi füssa percenter dad examiner l'integraziun da quist'incumbenza. I'l consorzi regiunel, già cha ün'incumbenza regiunela stu cuntschaintamaing gnir accumulida d'ün consorzi regiunel (Art. 69, alinea 1 CC).”

A regard art. 3 Vschinaunchas commembras

Cò esa da penser impustüt a l'integraziun da Segl e Silvaplauna. Tar las fracziuns vain in dumanda impustüt la fracziun Malögia dal cumün Bregaglia.

Eir uschè üna decisiun suottasto a l'acconsentimaint da las radunanzas cumünelas tenor art 10, alinea 2, cif 5 in colliaziun cun art. 6, alinea 1, cif 2 dals statüts.

L'integraziun d'ulteriuras vschinaunchas resp. fracziuns nu suos-cha esser collieda cun expensas supplementarias per las vschinaunchas commembras.

II. Organisaziun

1. Organs e düreda d'uffizi

A regard art. 4 Organs

Ils votants da las vschinaunchas commembras sun l'organ il pü ot. Els vuschan a la radunanza cumünela u a la votumaziun a l'urna, taunt inavaunt cha que's tratta d'üna decisiun per furmer ün consorzi da vschinaunchas resp. per l'entreda in ün consorzi. Müdamaints dals statüts vegnan decis medemmamaing a las radunanzas cumünelas u votaziuns a l'urna.

La cumischiun sindicatoria dess as concentrer sülla controlla dals affers, que vuol dir ella dess survaglier la legalited da las decisiuns e lur execuziun. Pel dis-charg da la cumischiun sindicatoria e per la professionalisaziun dess gnir incumbenzo ün post da revisiun extern tres la radunanza da delegios, chi's fatschenda exclusivamaing be culla controlla da la contabilited.

Uschè es il post da revisiun ün organ d'assistenza per la cumischun sindicatoria e sustegna a quella.

L'installaziun d'üna direcziun fo sen, perque esa previs in art 21, alineia 2, cif 4 dals statüts da der la cumpetenzza per la tschernia a la suprastanza. Percunter nun es la direcziun üngün organ dal consorzi e nun es perque da manzuner i'l art. 4.

A regard art 5 Düreda d'uffizi

La düreda d'uffizi dals delegios dess as drizzer tenor la düreda d'uffizi da las vschinaunchas, già cha'd es da piglier in mira cha commembers da suprastanzas cumünelas chi haun da chefer culla sarinaziun da l'ova persa, sajan eir delegios dal consorzi. L'elecziun dals cummembers da la suprastanza po succeder independentamaing da la düreda d'uffizi illas vschinaunchas da la suprastanza e da la cumischiun sindicatoria. La düreda da quatter ans correspuonda a que chi es üsit sül s-chelin chantunel grischun.

2. Ils votants da las vschinaunchas commembras

A regard art. 6 Radunanzas cumünelas / Votaziuns a l'urna

Tenor art 53, lit. b da la ledscha cumünela stöglian müdamaints da statüts chi pertuochan l'intent resp. las incumbenzas dal cosorzi, gnir approvos da tuot las vschinaunchas. Ils müdamaints da statüts restants, drouvan l'approvaziun d'üna magiurited da las vschinaunchas. Per müdamaints da la clef da scumpart dals cuosts es medemmamaing necessaria unanimited.

A regard art. 7 Referendum facultativ

Suottamis al referendum vegnan il budschet, las decisiuns da credits, decisiuns d'expensas chi nu sun cuntgnidas il budschet, scu eir decisiuns davart venditas da valuors da faculted.

Culla fixaziun da la limita da 250'000 francs per expensas d'üna vouta e da 50'000 francs per expensas chi's repettan minch'an, es gnida fixeda üna limita chi'd es üsiteda eir illas vschinaunchas.

Il referendum po gnir pretais da las suprastanzas da trais vschinaunchas u da almain 500 votants. Cotres vain resguardada adequatamaing l'influenza da las executivas cumünelas sül consorzi. Cun üna cifra minimela da suottascripziuns da 500 personas vain fixeda üna limita chi'd es ün töch suot il 10 % dals votants.

A regard art. 8 Iniziativa

Il dret d'iniziativa dadains il consorzi es garantieu extaisamaing. Eir cò haun già trais suprastanzas cumünelas il dret d'inoltrer ün'iniziativa.

3. Radunanza da delegios

A regard art. 9 Cumposiziun, dret da vuscher

La radunanza da delegios exista da nouv delegios, chi haun seguond las contribuziuns finanziales da las vschinaunchas al consorzi differentas quotas da vuschs. Intuot haun ils delegios 100 vuschs.

Cun quorums correspundents vain sgüro, cha pochas grandas vschinaunchas nu paun dominar a bgeras pitschnas. (conguela cotiers art. 14 dals statüts).

La distribuziun da las vuschs sün püs delegios per mincha vschinauncha ingrandescha sainza bsögn il gremi, sainza augmanter substanzielmaing la diversited da las opiniuns, e las vschinaunchas vöglian tuottüna as preschanter cun üna vusch.

La soluziun proponida vain eir valüteda davart dal chantun scu adatteda e chi maina a la finamira. La graduaziun da las vuschs basescha sün criteris motivos objectivmaing.

A regard art. 10 Incumbenzas e cumpetenzas

A regard alineia 2, cif 1

A vain renunzcho da conceder a las vschinaunchas explicitamaing ün dret da fer propostas per las elecziuns da la suprastanza, già cha'd es da presümer cha quelles as piglian il dret evidaint da propuner persunas per las elecziuns illa suprastanza sur lur delegios u directamaing per mauns da la radunanza da delegios.

A regard alineia 2, cif 6

Il decret d'ün uorden da gestiun, pera necessari e vain pretais stringentamaing i'ls statüts per facilitar la lavur a la radunanza da delegios.

A regard alineia 2, cif 8 e 9

Il delegios haun da decider davart ün budschet annuel ed ün plan d'investiziuns da püs ans eir düraunt las lavuors da progettaziun e fabrica.

A regard alineia 2, cif 15

La distincziun traunter quint curraint e quint d'investiziun pera opportun. Cun que vain facilitada la planisaziun da las finanzas per las vschinaunchas.

Differentas chosas

Consciaintamaing vain desistieu da der a la radunanza da delegios la cumpetenzza da la tscherna da la direcziun sün proposta da la suprastanza. Bgeraunz dess la suprastanza avair quista cumpetenzza.

In generel es la radunanza da delegios restretta telmaing in sieu spazzi d'agir tres il dret da referendum da las vschinaunchas, cha'ls drets democratics da las vschinaunchas commembras e da lur populaziun restan protets.

Consciaintamaing vain desistieu da der a la radunanza da delegios la cumpetenzza da decider davart l'acquist da mezs bsögnaiVELS per investiziuns. I'l sböz da statüts preschaint presüma cha la finanziaziun ho da gnir garantida directamaing da las vschinaunchas, e cha'l consorzi dispuona perque be da mezs liquids i'l ram da que ch'el ho dabsögn per accumplir las incumbenzas curraintas.

A regard art. 11 Bannida

Alinea 3

La bannida cun charta arcumandeda es fich cuostaivla ed a dess gnir renunzcho sün que. Impü fo que sen da servir a las vschinaunchas ed als singuls delegios cun üna glista da tractandas. La bannida tres e-mail dess be esser pussibla, scha la radunanza da delegios decida que e sch'ella fixescha que in ün reglamaint. A vain renunzcho sün scurzida dal termin da bannida in cas urgjaints, già cha'd es dad excluder il cas, in quél ad es da bannir urgjaintamaing üna radunanza da delegios, perche cha la suprastanza ho avuonda cumpetenzas in cas urgjaints.

A regard Art. 13 Cumpetenzza da decider

La regulaziun, cha mincha radunanza chi'd es gnida convocheda regulermaing, hegia la cumpetenzza da decider, es üsiteda. In quist cas, inua cha vain do dapü pais als delegios cul numer da vuschs valütedas, pera que dad esser indicho da fixer üna regulaziun chi sgüra üna partecipaziun minimela.

A regard art. 14 Möd da votaziun e tschernas, quorums

Cullas magiuriteds pretaisas dess gnir impedieu, cha las grandas vschinaunchas cun bgeras vuschs valütedas paun dominer a las pitschnas vschinaunchas. Per sgürer ün'egualited vain pretais üna magiurited da las vuschs persunelas ed üna magiurited da las vuschs valütedas. Ulteriurs quorums nu sun preivs consciaintamaing, già cha las decisiuns da la radunanza da delegios suottastaun al referendum facultativ. (Art. 8, alinea 1).

Già cha'ls delegios haun üna funcziun fich importanta, vain fixo, cha'ls delegios sun oblios da der giò la vusch.

A regard art. 15 Prescripziuns da tschöver

La regulaziun in art. 23 da la ledscha cumünela dal chantun Grischun es cumprueda e po gnir surpigliada analogmaing pel consorzi.

A regard art. 16 Publicited

Tar l'exclusiun da la publicited vo que per la valütaziun e la consideraziun da roba differenta. Quista valütaziun vain fatta dals singuls delegios, perque fo que sen da surlascher la decisiun correspondent a als delegios indepent da las vuschs valütedas.

A regard Art. 17 Protocol

Als protocols staun ad invista als votants in lur vschinauncha da domicil. Üna publicaziun i'l internet nun es prevista e surpassess la publicited prevista in art. 17.

4. La suprastanza

A regard art. 18 Cumposiziun

Tar la dumanda da la grandezza da la suprastanza es da deriver da l'art. 14, alinea 3 da la ledscha cumünela. Lozieva exista la suprastanza cumünela per regla da almain

5 commembers. Eir scha quista regulaziun nu po gnir transportada sùlla corporaziun da vschinaunchas sainza avair piglio invista, schi's ho glistess da piglier sù quella illas ponderaziuns. Tar consorzis, chi in conguel cullas relaziuns illas vschinaunchas haun our da differents motivs ün'importanza minoritara, paun gnir previsas suprastanzas da trais presunas. "L'importanza politica dal consorzi da sarinaziun preschaint es percunter bger pü granda. La suprastanza ho ultra de que tenor art. 21 dals statüts ün catalog d'incumbenzas extais. Uschè elavura ella traunter oter per mauns da la radunanza da delegios ün plan directiv e da strategia dal consorzi, fixa la politica da gestiun e's lascha orienter regularmaing da la direcziun davart l'andamaint dals affers. Sias cumpetenzas e dovairs (traunter oter eir las cumpetenzas d'incumbenzas tenor alinea 2, cif.10) as laschan sainz'oter congualer cun quellas d'üna suprastanza cumünela. Na in ultim nun as restrainscha il consorzi sün si'incumbenza principela tenor art. 2, alinea 1, dimpersè el maina per intaunt auncha il post da ramassamaint da cadavers (art2, alinea 3) e surpiglia eventuelas ulteriuras incumbenzas (art. 2, alinea 4). A basa da quistas ponderaziuns gninsa a la conclusiun, chal 'ARO stu avair üna suprastanza cun 5 commembers" (vair charta da l'Uffizi da vschinaunchas dals 27 lügl 2010).

La radunanza da delegios ho da resguarder üna repartiziun equilibreda tar las tschernas dals commembers da la suprastanza. Per nu restrainscher auncha pü ferm il spazi da cumpetenzas da decisiun, vain desistieu da decreter in quist regard prescripziuns pü precisas ils statüts.

Cun que cha la fabrica e la gestiun da la sarinera centrela porta cun se bgeras cunvegnas culla vschinauncha da domicil S-chanf, fo que sen, da conceder a la vschinauncha da domicil S-chanf ün sez illa suprastanza.

A regard art 21 Incumbenzas e cumpetenzas

Scu finigià descrit suot art. 18 pervain a la suprastanza ün'importanza centrela i'l consorzi. Sias incumbenzas sun enumeradas in detagl. Ad es impustüt previs, ch'ella installescha ün mainagestiun resp. üna direcziun cun max. 3 persunas e ch'el po incumbenzer a quella culla gestiun operativa dal ARO. La cumposiziun da la direcziun vain fixada tres la radunanza da delegios in sieu uorden da gestiun (Art. 10 alinea 6). Las incumbenzas da la suprastanza sun congualablas cun quellas d'ün cussagl administrativ in üna societad d'acziyas. Ella es uschè l'organ centrel da strategia e direcziun.

5. Direcziun

A regard art. 22 Direcziun

La direcziun ho da mner ils affers operativs. Ils detagls dessan gnir reglos in ün reglamaint d'organisaziun, decreto da la radunanza da delegios. Eir cò as po baser l'organisaziun sün quell'organisaziun cumprueda illa societad d'acziyas. Ad es important cha la direcziun suottasto directamaing a la suprastanza.

6. Cumischiun sindicatoria

A regard art. 23 Structura ed incumbenzas

A la cumischiun sindicatoria pervain üna cumpetenzza ed ün dovair da controlla extaisa. In quist sen stu ella eir survaglier la direcziun. In sen d'ün organ d'assistenza survain la cumischiun sindicatoria il sustegn d'ün post da revisiun extern.

A regard art. 24 Infurmaziun

Ad es important cha la cumischiun sindicatoria infuorma directamaing la suprastanza davart resultats da sias controllas. Cun ün rapport extais dess la radunanza da delegios gnir infurmeda minch'an.

A regard art. 25 Post da revisiun

Il post da revisiun extern, chi vain installo da la radunanza da delegios es ün organ d'assistenza da la cumischiun sindicatoria.

III. Incumbenzas dal consorzi

A regard art. 26 - 30

Il center da las activitads dal consorzi sto la gestiun da la sarinera centrela a S-chanf cumprais ils implaunts secundaris, impustüt il chanel d'allontanamaint. Chenüns implaunts chi sun precis da surpiglier, resorta dal plan d'acquisiziun da l'infrastructura existentata.

La qualited d'ova persa netta stu correspuonder als böts prescrits illa ledscha surordinada.

Impü pervain al consorzi ün dret da controlla invers las vschinaunchas a regard las chanelisaziuns cumünelas. Il consorzi nun ho però il dret, da surder lavuors a charg da las vschinaunchas, bgeraunz las stu'l infurmer in scrit davart sias constataziuns e po fer propostas per imsüras.

IV. Incumbenzas da las vschinaunchas

A regard art. 31 – 36

Las vschinaunchas haun da fabricher las raits da chanelisaziun cumünelas, da las mantegner, renover e tegner in funcziun. Lotiers sun ellas liedas a las prescripziuns leghelas da confederaziun e chantun. A las vschinaunchas sto a dispusiziun il reglamaint da muostra da l'Associaziun grischuna per la planisaziun dal territori. La furniziun da las ovas persas i'ls implaunts in posses dal consorzi resorta dal plan d'acquisiziun da l'infrastructura existentata (aggiunta 1 dals statüts).

V. Finanzas e clew da scumpart dals cuosts

A regard art. 37 – 45

In princip vain disferenzcho traunter cuosts da gestiun e cuosts d'investiziun. Adüna sainza resguarder ils cuosts d'amortisaziun e da chapitel, perche cha quists sun da surpiglier directamaing da las vschinaunchas.

La sarinera centrela a S-chanf dess gnir finanzieda da las vschinaunchas commembras per 50 % in basa a la quantited d'ova persa in media dal ultims tschinch ans aunz la votumaziun e per 50 % in basa a la valur d'assicuraziun dals edifizis da l'an chi preceda la votumaziun. Zieva cha la sarinera es gnida pigliada in funcziun dessan gnir finanziedas las investiziuns els cuosts da gestiun per 70 % in basa a la quantited d'ova persa e per 30 % in basa a la valur d'assicuraziun dals edifizis.

Cun que cha'l proceder pel trattamaint da l'ova persa e l'eruida da las expensas (conguela art. 40, alineia 5) nu sun auncha fixedas, nu po quist reglamaint auncha gnir decreto in quist mumaint.

VI Cumpetenzza penela e mezs leghels

A regard art. 47 Dret da fer recuors

Decrets da la suprastanza paun gnir contestos ubain da las executivas da las vschinaunchas scu eir da mincha pertucho cun ün recuors tar la radunanza da delegios. Decisiuns da la radunanza da delegios paun gnir contestos cun ün recuors tal tribunal administrativ.

VII. Disposiziuns finelas

A regard art. 45 – 52

Il consorzi vain realiso cul acconsentimaint da tuot las vschinaunchas dal consorzi. Tschinch ans zieva cha la sarinera centrela es gnirda pigliada in funcziun dessan gnir dissolvedas las associaziuns existentas. La sortida d'üna vschinauncha commembra es pussibla il pü bod zieva 25 ans. L'amortisaziun d'eventuels debits da quistas associaziuns es chosa da las vschinaunchas commembras pertuchedas ed in mincha cas na dal consorzi nouv fundo.

A vain reglo detagliedamaing, chenünas expensas chi vegnan surpigliedas da l'ARO pels attachs dals implaunts da sarinaziun existentas.